

"Vojna revolucija" i vojna povijest 14-17 st.

Syllabus

Ovaj seminar ima tri osnovna cilja. Prvi cilj je pružiti polaznicima pregled glavnih smjernica razvoja vojne povijesti u posljednjih nekoliko desetljeća. Polazna točka je temeljno metodološko pitanje: što je to "nova vojna povijest" i po čemu se razlikuje od stare – tradicionalne - vojne povijesti? Namjera je upoznati polaznike s trendovima i raspravama u svjetskoj historiografiji - poput "Rat i društvo" (*War and Society*), ili tzv. "Nova vojna povijest" (*New Military History*) - te ponuditi pregled ključnih radova iz ovog područja, od uspostave vojne povijesti kao znanstvene discipline krajem 19-og stoljeća pa sve do današnjih dana ("tko je tko vojne povijesti").

Drugi cilj ovog seminara je predstaviti polaznicima svojevrni katalog osnovnih tema specifičnih za vojnu povijest kasnog srednjeg i ranog novog vijeka, kako onih koje se smatraju predmetom proučavanja tradicionalne vojne povijesti tako i onih koje pripadaju u domenu nove vojne povijesti. Tematsku osnovicu ovog seminara predstavlja Čuvena teza Michaela Robertsa o tzv. "vojnoj revoluciji" (*Military revolution*) u ranom novom vijeku, tj. o korjenitoj promijeni tehnike ratovanja koja je ujedno presudno utjecala na razvoj europskog društva te formiranje modernih država. Robertsova teza, izvorno ograničena na period 1560-1660., danas je postala integralnim dijelom ne samo rano-novovjekovnih studija, već i onih koje se bave vojnom problematikom kasnog srednjeg vijeka, s kojim se povezuje ponovni uspon pješništva kao vladara bojnog polja. Osnovne teme koje se obrađuju u sklopu ovog seminara su: inovacije u vojnoj tehnologiji, taktici i strategiji u period od 14. do 17. stoljeća, razvoj rano-novovjekovnih fortifikacijskih sustava, te utjecaj ratova na proces formiranja modernih država.

Konačno, posljednji treći cilj ovog seminara je da kroz rad na izvornim materijalima polaznici upoznaju osnovne metodološke probleme vezane uz istraživanje vojnih tema u kasnom srednjem i ranom novom vijeku. U tu svrhu, seminar je podijeljen u dva dijela. Prvi dio posvećen je pregledu generalnih europskih trendova: razvoju tehnike ratovanja (kako tehnološkim inovacijama tako i promjenama taktike, strategije, borbenih stilova i sl.), te širim posljedicama istih na transformaciju društva i razvoj moderne države. Drugi dio seminara sastoji se od niza radionica fokusiranih na specifične *case studies* iz hrvatskog konteksta, u kojima se kroz rad na izvornim tekstovima diskutiraju problemi iz europske vojne povijesti obrađeni na prethodnim seminarima.

Za svaki seminar predviđeno je jedno do tri kraća (cca 10 minuta) studentska izlaganja vezana uz osnovnu problematiku tog seminara. Također svi studenti su dužni pročitati tekstove sa popisa literature predviđene za seminar. Od studenata se očekuje da se na osnovu pročitanih materijala kroz raspravu aktivno uključe u nastavu. Ostale studentske obaveze sastoje se od jednog završnog seminara dužine 8-12 str.

Pregled seminara

1. Uvod: Historiografija, pregled osnovnih trendova i tema

Uvod u novu vojnu povijest, s pregledom glavnih smjerova u svjetskoj vojnoj historiografiji u posljednjih 50 godina. Naglasak će pritom biti stavljen na sljedeće historiografske trendove: *war and society*, *new military history*, rat i formiranje modernih država, s kratkim pregledom glavnih djela i autora u svakoj od pojedinih grana. U sklopu seminara posebna pažnja posvećena je tezi o vojnoj revoluciji u ranom novom vijeku, te historiografskoj raspravi vezanoj uz nju.

Literatura (obavezna):

- Lynn, John A. "The Embattled Future of Academic Military History". *The Journal of Military History* 61, no. 4 (Oct., 1997) str. 777-789.
- Parker, Geoffrey. "The 'Military Revolution,' 1560-1660 – a Myth?" *Journal of Modern History*, vol. 48 (1976) str. 195-214.

Literatura (dopunska):

2. Srednji vijek I: Osnovne karakteristike srednjovjekovnog ratovanja

Teme ovog uvodnog seminara su: osnovne karakteristike ratovanja u srednjem vijeku, organizacija feudalnih vojska, tipovi postrojbi, njihovo naoružanje, oprema itd. Pregled osnovnih karakteristika srednjovjekovnog ratovanja kroz analizu nekoliko osnovnih vojnih kampanji: husitski ustanak, rat države Teutonskog viteškog reda i Poljsko-Litvanske kraljevine (1409-1410) i građanski rat u Ugarskoj krajem 14 st. Također posebna pažnja posvećena je klasičnim srednjovjekovnim utvrdama i tehnikama opsade.

Literatura (obavezna):

- Michael Howard, *Rat u europskoj povijesti*. Zagreb: Srednja Europa, 2004. str. 7-26. [Ratovi vitezova]
- Charles Oman, *The art of war in the Middle Ages, A.D. 378-1515*. (1885) str. 49-61. [CHAPTER IV. THE SUPREMACY OF FEUDAL CAVALRY (A.D. 1066-1346)]

Literatura (dopunska):

- Clifford J. Rogers. "The Medieval Legacy," In: *Early Modern Military History 1450-1815*, Geoff Mortimer ed. pp. 6-24. New York: Palgrave Macmillan, 2004.

3. Srednji vijek II: 100 godišnji rat, zenit konjice i ponovni uspon pješništva

Cijeli niz bitaka, od Crecy-a (1346), preko Agincourt-a (1415), do pobjede Švicarskih kantona nad burgundskim vojvodom Karlom Hrabrim kod Nancy-a (1477) ukazao je na novi trend u razvoju ratovanja, tj. na ponovni uspon pješništva kao vladara bojnog polja. Kroz analizu ovih sukoba seminar se bavi promjenama u tehnici ratovanja: s naglaskom na pojavu engleskog dugog luka kao prvog efikasnog daljinskog oružja te ponovno oživljavanje upotrebe dugog koplja (*pike*) i gustih blokova pješadije organiziranih po uzoru na antičke falange.

Literatura (obavezna):

- Charles Oman, *The art of war in the Middle Ages, A.D. 378-1515*. (1885) str. 62-87. [CHAPTER V. THE SWISS (A.D. 1315-1515).] *
- Charles Oman, *The art of war in the Middle Ages, A.D. 378-1515*. (1885) str. 96-123. [CHAPTER VI. THE ENGLISH AND THEIR ENEMIES (A.D. 1272-1485).] *

Literatura (dopunska):

- Barbara W. Tuchman, *Daleko zrcalo: zlosretno XIV stoljeće*, vol. I. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1984. str. ?-?
- Clifford J. Rogers, "The Medieval Legacy" In *Early Modern Military History, 1450–1815*, ed. Geoff Mortimer, pp. 6-23. Oxford: Palgrave Macmillan, 2004.
- Clifford J. Rogers. "The Military Revolutions of the Hundred Years War", *The Journal of Military History* 57, no. 2 (1993) pp. 241-278,

4. Srednji vijek III. Talijanski ratovi 15-16 st. i prvi projekti uspostave stajaćih vojski

Talijanski ratovi 15-og stoljeća jasan su pokazatelj novih trendova u tehnikama ratovanja. Sustava *condottier*-a uspostavljen u Italiji i organizacija profesionalnih plaćeničkih družina, poput Čuvene "Katalonske čete," poslužili su kao uzorci za trendove koji su se raširili po cijelom kontinentu, i doveli do prvih pokušaja uspostave stajaćih vojski od strane raznih europskih vladara: npr. Matije Korvina, Karla Hrabrog, Maksimilijana I. Habsburškog te Mletačke Republike.

Posebna pažnja u ovom seminaru posvećena je sukobima velikih sila u Italiji krajem 15-og st. i u prvim desetljećima 16-og, započetim intervencijom Karla VIII (1494) koji su jasno označili početak nove epohe prevlasti velikih teritorijalnih država nad gradovima-republikama. Treba posebno naglasiti da ovim sukobima pripada posebno mjesto u povijesti razvoja vatrenog oružja. Kampanja 1494, demonstrirala je svu moć novih artiljerijskih oružja i jasno potvrdila nemogućnost tadašnjih fortifikacijskih sustava da se odupru ovom novom oružju, a pobjeda carskih snaga kod Pavie (1525) smatra se prvom velikom bitkom u kojoj je osobno vatreno oružje odigralo presudnu ulogu.

Literatura (obavezna):

- Michael Howard, *Rat u europskoj povijesti*. Zagreb: Srednja Europa, 2004. str. 27-46. [Ratovi plaćenika]
- Ciro Paoletti, *A Military History of Italy*. Westport-Connecticut-London: Greenwood Publishing Group, 2008. str. 8-15.

Literatura (dopunska):

- Borislav Grgin, *Počeci rasapa – kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*. Zagreb: Ibis grafika, 2002. str. ?-?
- Mallet, M. E. "The organization and administration of the Venetian army" In: Mallet, M. E. and Hale, John. *The Military Organization of a Renaissance State: Venice c. 1400 to 1617*. Cambridge, 1984. pp. 101-152.
- Hale, John. "The Wars" In: Mallet, M. E. and Hale, John. *The Military Organization of a Renaissance State: Venice c. 1400 to 1617*. Cambridge, 1984. pp. 212-227.
- Olaf van Nimwegen, "The transformation of army organisation in early-modern western Europe, c. 1500–1789." u: *European Warfare, 1350-1750*. ed. Frank Tallet and D. J. B. Trim. str. 159-179. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

5. Novovjekovno ratovanje I: postanak i razvoj *trace italienne*

Predmet ovog predavanja je razvoj novog sustava utvrđenja poznatog kao *trace italienne*, nastalog

kao odgovor na razvoj artiljerije. Posebna pažnja bit će posvećena historijskom pregledu zbivanja u Italiji, Francuskoj u doba vjerskih ratova, te Nizozemskoj, zemljama koje su najsnažnije utjecale na razvoj ovog fenomena.

Literatura (obavezna):

- Kljajić Josip, "Pregled razvoja vojnog graditeljstva u Europi od 15. do 19. stoljeća," u: *Zbornik Mire Kolar-Dimitrijević - zbornik radova povodom 70. rođendana*, (ur.) Damir Agičić, str. 63-78. Zagreb: FF press, 2003.
- Kingra, Mahinder S. "The *Trace Italienne* and the military Revolution During the Eighty Years' War, 1567-1648." *The Journal of Military History*, vol. 57, No. 3. (1993), pp. 431-446.

Literatura (dopunska):

- Duffy Christopher, *Siege Warfare: The Fortress in the Early Modern World 1494-1660* (Routledge, 1996) pp. 1-55.
- Lynn, John A. *The trace italienne and the Growth of Armies: The French Case.* In *The Military Revolution Debate: Readings on the Military Transformation of Early Modern Europe*. ed. Rogers J. Clifford, str. 169-200. Boulder: Westview Press, 1995.

6. Novovjekovno ratovanje II: "Pike and Shot"

Tema ovog seminara je razvoj ratnih tehnika u ranom novom vijeku (15-17 st.): od uspona pješadije naoružane dugim kopljem (*pike*) - švicarski plaćenici, njemački Landsknecht, španjolski *terzio* - kao vladara bojnog polja, pa do potpune dominacije vatrenog oružja kao osnovnog osobnog naoružanja. Posebna pažnja biti će posvećena taktičkim reformama Mauricea of Nassau-a i Gustava Adolfa, te njihovom utjecaju na razvoj europskog načina ratovanja. Kao primjeri za poučavanje ovih taktičko/tehnoloških promijena uzete su neke od najvažnijih bitaka 17-og stoljeća: Breitenfeld, Lutzen, Nordlingen, Rocroi.

Literatura (obavezna):

- Clifford J. Rogers. "Tactics and the face of battle." In: *European Warfare, 1350-1750*. ed. Frank Tallet and D. J. B. Trim. str. 203-235. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Literatura (dopunska):

- Guthrie, P. William. *Battles of the Thirty Years War. From White Mountain to Nordlingen, 1618-1635*. London: Greenwood Press, 2002. str. 1-20.
- Asch, Roland G. "Warfare in the Age of the Thirty Years War, 1598-1648." In *European warfare, 1453-1815*. ed. Jeremy Black, str. 45-68. New York: St. Martin's Press, 1999.
- Rothenberg, Gunther E. Maurice of Nassau, Gustavus Adolphus, Raimondo Montecuccoli and the "Military Revolution" of the seventeenth century. In: *Makers of Modern Strategy from Machiavelli to the Nuclear Age*. Edited by Peter Paret, G. A. Gordon and F. Gilbert, str. 32-63. Oxford: Oxford University Press, 1991.

7. Novovjekovno ratovanje III: rat i razvoj moderne države

Povijesni pregled promjena u organizaciji vođenja ratova: od prvih privatnih vojski plaćenika, talijanskih kondotijera 15-og st., do transformacije rata u privatni ekonomski poduhvat (Emanuel Wallerstein) te konačno do uspostave državnog monopola nad sredstvima prisile koncem 17-og stoljeća. U sklopu ovog seminara bit će obrađeni i problemi poput: organizacije logistike, novačenja i financiranja, svakodnevnog života vojnika te utjecaja ratova na transformaciju državnih institucija u

ranom novom vijeku. Kao *case-studies* za proučavanje ovih trendova koriste se Tridesetogodišnji rat te Francuska u doba Luja XIV.

- Steven Gunn, "War and the emergence of the state: western Europe, 1350–1600." In: *European Warfare, 1350-1750*. ed. Frank Tallet and D. J. B. Trim. str. 50-73. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- David Parrott, "From military enterprise to standing armies: war, state, and society in western Europe, 1600–1700." In: *European Warfare, 1350-1750*. ed. Frank Tallet and D. J. B. Trim. str. 74-95. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

8. "Vojna revolucija" na moru: galije i jedrenjaci

Isto kao i u slučaju kopnenih sukoba, vatreno oružje je dovelo i do revolucionarnih promjena u pomorskom ratovanju. U periodu od 16-18 st. novi tip broda, jedrenjak naoružan topovima zamijenio je galiju kao dominantno pomorsko oružje. Zbog njezine uloge u hrvatskoj povijesti posebna pažnja biti će posvećena problemu mletačke mornarice i pomorskom ratovanju na Sredozemlju. Ovo predavanje uključuje sljedeći skup tema: razvoj i tipovi brodova u službi Mletačke Republike, organizacija i značaj arsenala u Veneciji, regrutacija i obuka veslača, te analiza bitke kod Lepanta kao najveće pomorske bitke u ranom novom vijeku. Potom, razvoj sjevernih mornarica, (Nizozemska i Engleska), i nastanak prvih specijaliziranih ratnih brodova na jedra tzv. *man-o-war* te uvođenje nove "linijske" taktike, prilagođene brodovima na jedra, u pomorsko ratovanje.

Literatura (obavezna):

- Michael Howard, *Rat u europskoj povijesti*. Zagreb: Srednja Europa, 2004. str. 47-63. [Ratovi trgovaca]
- Louis Sicking, "Naval warfare in Europe, c. 1330–c. 1680" u: *European Warfare, 1350-1750*. ed. Frank Tallet and D. J. B. Trim. str. 236-263. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. (236-263)

Literatura (dopunska):

- M.A.J. Palmer, "The 'Military Revolution' Afloat: The Era of the Anglo-Dutch Wars and the Transition to Modern Warfare at Sea," *War In History* 4 (1997); str. 123-149.
- Jan Glete, "Warfare at sea 1450–1815" u: *War in the Early Modern World*, ed. Jeremy Black, str. 25-52. London and New York: Routledge, 1999.
- John F. Gulmartin, *Galleons and Galeys*. London: Cassell & Co., 2002.
- Geoffrey Parker, *The military revolution. Military innovation and the rise of the West, 1500-1800*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. str. 82-115.

9. Na rubu horizonta: Osmansko Carstvo

Cilj ovog predavanja je u svjetlu prije predstavljenih europskih promjena u tehnici vođenja rata promotriti osmanski vojni sustav u kasnom srednjem i ranom novom vijeku. U prvom redu predavanje će se fokusirati na sljedeće teme: ustroj kopnene i pomorske vojske, borbeni poredak, sustav opskrbe. Potom će biti riječi o problemima proliferacije vatrenog oružja u Osmanskom Carstvu, razvoju osmanske industrije oružja (osobnog naoružanja, artiljerije, municije, brodova) te o razlikama ili sličnostima, osmanskoga vatrenog oružja u odnosu na europsko, s kraćim osvrtom na osnovne historiografske probleme vezane uz ova pitanja.

Literatura (obavezna):

- Virginia Aksan, "Ottoman war and warfare 1453–1812" u: *War in the Early Modern World*, Jeremy Black ed. str. 147-164. (London and New York: Routledge, 1999)
- Rhoads Murphy, "Ottoman military organisation in south-eastern Europe, c. 1420-1720," u: *European*

Literatura (dopunska):

- Rhoads Murphey, "Ottoman Expansion, 1451–1556. I. Consolidation of Regional Power, 1451–1503," u: *Early Modern Military History, 1450-1815.* ed. Geoff Mortimer, str. 43-58. (Oxford: palgrave macmillan, 2004)
- Rhoads Murphey, "Ottoman Expansion, 1451–1556. II. Dynastic Interest and International Power Status, 1503-56." u: *Early Modern Military History, 1450-1815.* ed. Geoff Mortimer, str. 60-79. (Oxford: palgrave macmillan, 2004)
- Halil Inalcik, "Military and fiscal transformation in the Ottoman Empire 1600-1700." *Archivum Ottomanicum* 6 (1980): 283-337.

10. Vojna granica i *tracce italiane* u hrvatskom kontekstu

Uspostava novog obrambenog sustava, vojne granice, na širokom prostoru od Jadranskog mora do Transilvanije. Vremenski ovaj seminar pokriva period do 15 do 17 st., i uključuje pokušaje uspostave obrambenog sustava od vremena Matije Korvina do gradnje Karlovaca i formiranju posebnog administrativno-vojnog pojasa uzduž Habsburško-Mletačko-Osmanske granice. U sklopu seminara obrađuju se tipovi utvrda na hrvatskom području s pregledom novovijekovne fortifikacijske terminologije, te nekoliko najvećih fortifikacijskih projekata u ovom periodu: poput Karlovca ili Splita.

Literatura (obavezna):

- Brodarić, Stjepan. *Mohačka bitka 1526.* Vinkovci: Kulturno informativni centar "Privlačica", 1990.
- Josip Barbarić, Dokumenti o sisačkoj bici 1592-1598. Sisak, 1993. str. 71-81

Literatura (dopunska):

- Campo del, Onofrio. *Tvrđavni spisi - Traktati i memorabilije jednoga kondotjera u Dalmaciji u doba Kandijiskoga rata.* Rijeka: Državni arhiv u Rijeci, 2003.
- Andrej Žmegač, Bastioni Jadranske Hrvatske, Zagreb: Školska Knjiga, 2009.

11. "Vojna revolucija" u hrvatskom kontekstu

Ovaj seminar bavi se promjenama u vođenju ratova u hrvatskom kontekstu, uzrokovanim širim europskim trendovima raspravljanim na prethodnim seminarima. Na prvom mjestu kroz pregled tipova vojnih postrojbi prisutnih na hrvatskom prostoru: husar, haramija, uskok, njemački oklopnik, *fanti italiani*, *cernide* i gradske milicije, analizirati će se taktičke/tehnološke promjene uzrokovane vojnom revolucijom. Potom kroz analizu ustroja vojnih sustava Habsburške monarhije (s osvrtom na reforme Raimunda Montecuccoli-a), i Mletačke Republike u ranom novom vijeku, promotriti će se utjecaj novog načina ratovanja na razvoj novih državnih institucija i struktura.

12. Radionica I: Bitke kod Mohača i Siska te dugi rat (1593-1606)

Analiza bitaka kod Mohača i Siska u svjetlu izvještaja njihovih sudionika. Komparativna analiza sastava i borbenog poretka kršćanske i osmanske vojske u ova dva sukoba s ciljem utvrđivanja nastalih promjena u vojnim sustavima na obje strane. Potom, pregled vojnih djelovanja tijekom "dugog rata" te usporedba logističkih sustava, Habsburške Monarhije i Osmanskog Carstva u ovom

ratu. Rad na ovom izvornom materijalu može poslužiti kao odličan primjer za: funkcioniranje ranonovovjekovnih sustava širenja vijesti, analizu efekta *fog of war*, ili koliko neobjektivna mogu biti osobna svjedočanstva sudionika nekog sukoba.

Literatura (obavezna):

- Brodarić, Stjepan. *Mohačka bitka 1526*. Vinkovci: Kulturno informativni centar "Privlačica", 1990.
- Josip Barbarić, Dokumenti o sisačkoj bici 1592-1598. Sisak, 1993. str. ?-?

Literatura (dopunska):

- Kolanović, Josip (ur.). *Sisak u obrani od Turaka. Izbor građe 1543-1597*. Zagreb: Sveučilišna tiskara, 1993.
- Goldstein Ivo i Kruhek Miroslav (ur.). *Sisačka bitka 1593*. Zagreb-Sisak: Zavod za hrvatsku povijest Filozoskog fakulteta u Zagrebu, 1994.

13. Radionica II: Kandijski rat (1645-1669) prvi dio

Analiza glavnih kopnenih i pomorskih operacija u s naglaskom na zbivanja u Dalmaciji za vrijeme rata. Posebna pažnja posvećena je opsadama kao dominantnom tipu vojnih operacija u ovom ratu. U tu svrhu biti će analizirane: mletačke vojne operacije 1647/8 god.: osvajanje Vrane, Zemunika, Klisa, neuspjeh pohod na Knin 1654; te konačno osmanske opsade Šibenika, Splita i Kotora. Iznimno bogata objavljena izborna građa može poslužiti kao materijal za cijeli niz tema iz vojne povijesti: od analize pojedinih vojnih operacija, do društvenih i demografske promjene u Dalmaciji uzrokovane ovim dugim ratom, transformacije Dalmatinskog društva iz mirnodopskoga u ratno, ratnih rituala (predaja utvrda i sl.).

14. Radionica III: Kandijski rat drugi dio, i Morejski rat (1684-1699)

Odnos rata i društva te tzv. "rat na granici" glavne su teme ovog seminara, koji će se fokusirati na sljedeće probleme: pripreme dalmatinskih gradova za rat; regulacija gradskog života tijekom četvrt stoljetnoga sukoba; utvrđivanje dalmatinskih gradova novim modernim fortifikacijama; migracija kršćanskog stanovništva na područje Republike; mletačka politika prema novopridošlicama (Morlacima); začeci i ustroj mletačke vojne krajine; pljačka i trgovina robljem kao osnova ratne ekonomije; svakodnevni život na granici i vira krajiška.

15. Radionica IV: rat 1663-1664 i Bečki rat (1683-1699)

Ova radionica bavi se temama iz dva Habsburško-Osmanska rata, iz druge polovine 17 stoljeća. Tijekom ova dva rata po prvi puta je došla do izražaja povećana borbena sposobnost europskih vojski, posljedica promijene u tehnikama ratovanja uzrokovanih "vojnomo revolucijom." Teme iz rata 1663-1664 obrađene u ovom seminaru uključuju: ratne operacije osmanske vojske na ugarskom ratištu (1663/4); zimska vojna Nikole Zrinskog 1663/4; bitka kod St. Gotharda i potom sklopljeni mir u širem europskom kontekstu. Rat 1683-1669, tzv. Bečki rat, obrađuje se kroz sljedeći skup tema: opsada Beča: sudionici, vojne snage i tijek opsade; operacije u Ugarskoj do 1687. g.; osvajanje Beograda i prodor kršćanske vojske u dubinu Balkana; operacija preosvajanja većeg dijela hrvatskih zemalja; konsolidacija Osmanskog Carstva i protuudar s posebnim osvrtom na bitku kod Zente (1697).

16. "Ki bi da bi:" "Counterfactuals" ili alternativne povijesti kao istraživačka metoda u vojnoj povijesti (opcionalan semiar)

U posljednjem desetljeću, tzv. *counterfactuals*, ili alternativne povijesti prihvaćeni su od brojnih

istaknutih povjesničara kao relevantna istraživačka metoda (o čemu najbolje svjedoči serija knjiga pod nazivom "What if?" u kojoj sudjeluju neka od najvećih imena moderne historiografije). Ova metoda, utemeljena na ideji da se na značaj jednog povijesnog događaja može najbolje ukazati tako da se razmotre posljedice njegova uklanjanja na tijek povijesti, pokazala se posebno pogodnom za vojne povjesničare. Ovaj seminar je zamišljen kao vježba primjene *counterfactual* metode na događaje iz nacionalne ili regionalne povijesti srednjeg i ranog novog vijeka.

Literatura

- Andreis, Pavao. *Povijest grada Trogira*. sv. I. Split: Književni krug, 1989.
- Barbarić, Josip (ur.). *Dokumenti o Sisačkoj bici 1592-1598*. Sisak: 1993. str. 74-81.
- Aralica, Tomislav. *Hrvatski ratnici kroz stoljeća: oprema, oružje i odore hrvatskih ratnika od oko 800. do 1918. godine*. Zagreb: Znanje, 1996.
- Ágoston, Gabor. "Ottoman Conquest and the Ottoman Military Frontier in Hungary." u: *A Millenium of Hungarian Military History*. (ur.) Laszlo Veszpremy and Bela K. Kiraly, 85-110. Boulder: Social Science Monographs, 2002.
- _____. *Guns for the Sultan*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Bracewell, Catherine Wendy. *Senjski uskoci: piratstvo, razbojništvo i sveti rat na Jadranu u šesnaestom stoljeću*. Zagreb: Barbat, 1997.
- Brodarić, Stjepan. *Mohačka bitka 1526*. Vinkovci: Kulturno informativni centar "Privlačica", 1990.
- Braudel, Fernand. *Sredozemlje i sredozemni svijet u doba Filipa II*. sv. I. Zagreb: Antibarbarus, 1997.
- _____. *Sredozemlje i sredozemni svijet u doba Filipa II*. sv. II. Zagreb: Antibarbarus, 1998.
- Cozzi, Gaetano, Michael Knapton i Giovanni Scarabello, *Povijest Venecije*, vol. 2. Zagreb: Antibarbarus, 2007.
- Campo del, Onofrio. *Tvrđavni spisi - Traktati i memorabilije jednoga kondotjera u Dalmaciji u doba Kandijskoga rata*. Rijeka: Državni arhiv u Rijeci, 2003.
- Chailand, Gerrard. *The art of war in world history: from antiquity to the nuclear age*. Barkley: University of California Press, 1994. pp. 560-569. (izvatci iz dijela Macchiavellia, Guicciardinia, Montecuccilia, Vaubana)
- Čelebi, Evlija. *Putopis: odlomci o jugoslovenskim zemljama*. Sarajevo: Sarajevo-Publishing, 1996.
- Desnica, Boško. *Istorija kotarskih uskoka (1646-1684)*. vol. I. Beograd: Naučna knjiga, 1950.
- Difnik, Franjo. *Povijest Kandijskog rata u Dalmaciji*. Split: Književni krug, 1989.
- Jačov, Marko. *Le missioni cattoliche nei Balcani durante la Guerra di Candia (1645-1669)*. vol. 1-2. Città del Vaticano: Biblioteca apostolica vaticana, 1992.
- Čubrilović, Vasa. *Vojne krajine u jugoslovenskim zemljama u novom veku do karlovačkog mira 1699*. Beograd: SANU, 1989.
- Duffy, Christoper. *Siege Warfare: The Fortress in the Early Modern World 1494-1660*. London: Routledge, 1996.
- Finkel, Caroline. *The Administration of Warfare: the Ottoman Military Campaigns in Hungary, 1593-1606*. Vienna: VWGÖ, 1988.
- Grgin, Boris. *Počeci rasapa: kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska*. Zagreb : Ibis grafika, 2002.
- Goldstein Ivo i Kruhek Miroslav (ur.). *Sisačka bitka 1593*. Zagreb-Sisak: Zavod za hrvatsku povijest Filozoskog fakulteta u Zagrebu, 1994.
- Howard, Michael. *Rat u europskoj povijesti*. Zagreb: Srednja Europa, 2002. (str. 7-86.)

- Hughes, Matthew and William J. Philpott (ur.) *Palgrave Advances in Modern Military History*. New York: Palgrave Macmillan, 2006.
- Jurin-Starčević, Kornelija. "Vojne snage Kliškog i Krčko-Ličkog sandžaka pred Kandijski rat – osmanska vojska plaćenika," u: *Zbornik Mire Kolar-Dimitrijević*, (ur.) Damir Agičić, str. 79-93. Zagreb: FF press, 2003.
- Kaser, Karl. *Slobodan seljak i vojnik. Rana krajiška društva (1545-1754)*. vol. I. Zagreb: Naprijed, 1997.
- Kljajić Josip, "Pregled razvoja vojnog graditeljstva u Europi od 15. do 19. stoljeća," u: *Zbornik Mire Kolar-Dimitrijević - zbornik radova povodom 70. rođendana*, (ur.) Damir Agičić, str. 63-78. Zagreb: FF press, 2003.
- Kolanović, Josip (ur.) *Sisak u obrani od Turaka. Izbor građe 1543-1597*. Zagreb: Sveučilišna tiskara, 1993.
- Kruhek, Milan. *Krajiške utvrde i obrana hrvatskoga kraljevstva tijekom 16. st.* Zagreb: Institut za suvremenu povijest, 1995.
- Machiavelli, Niccolo. *The Seven Books on the Art of War*. (http://www.constitution.org/mac/artofwar_.htm)
- Mallett, M. E and Hale, John. *The military organization of a Renaissance State: Venice c.1400 to 1617*. Cambridge, 1984.
- Matković, Hrvoje. *Sisačka bitka 1593.: Hasan-paša pod Siskom*. Sisak: Aura, 2002.
- Mijatović, Anđelko. *Zrinsko-Frankopanska urota*. Zagreb: Alfa 1992.
- Novak Grga. *Mletačka uputstva i izvještaji*. sv. IV-VIII. Zagreb: JAZU, 1964-1977.
- Pál Fodor i Géza Dávid (ur.). *Ottomans, Hungarians, and Habsburgs in Central Europe: the Military Confines in the Era of Ottoman Conquest*. Leiden: E. J. Brill, 2000.
- Paret, Peter. *Makers of Modern Strategy: From Machiavelli to the Nuclear Age*. Oxford: Oxford University Press, 1991.
- Parker, Geoffrey. *The Military Revolution: Military Innovation and the Rise of the West*. Cambridge: Cambridge University Press, 1989.
- Pavličević, Dragutin. *Vojna krajina; Povijesni pregled - Historiografija - Rasprave*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1984.
- Roksandić, Drago. *Triplex Confinium ili O granicama i regijama hrvatske povijesti: 1500. - 1800*. Zagreb : Barbat, 2003.
- Rogers, Clifford J. (ur.). *The Military Revolution Debate: Readings on the Military Transformation of Early Modern Europe*. Boulder: Westview Press, 1995.
- Soldo, Josip (ur.). "Šilobaldovićeve kronika," u *Makarski ljetopisi 17 i 18 st.* Split: Književni krug, 1993. str. 15-68.
- Solitto, Vicko. *Povijesni dokumenti o Istri i Dalmaciji*. Split: Književni krug, 1989.
- Stanojević, Gligor, "Dalmacija u doba kandijskog rata (1645-1669)" u *Vjesnik vojnog muzeja* vol.V. (1958), str. 93-182.
- _____. *Jugoslavenske zemlje u mletačko turskim ratovima XVI-XVIII vijeka*. Beograd: 1970.

Štefanec, Nataša. *Država ili ne: ustroj Vojne krajine 1578. godine i hrvatsko-slavonski staleži u regionalnoj obrani i politici*. Zagreb: Srednja Europa, 2011.

Tallett, Frank. *War and society in early-modern Europe, 1495-1715*. London: Routledge, 1992.